

THEOSOPHIA

JAARGANG XXXVI No. 3

JUNI 1928

VAN DE REDACTIE.

"MOEDER INDIË".

"And East is East, and West is West
"And ne'er the twain shall meet.
" But there is neither East nor West,
"Nor border, nor bred, nor birth,
"When two strong men clasp hand in hand,
"If they come from the end of the earth!"

"Dit opzienbarende boek, dat allerlei ten hemel schreiende toestanden in Britsch-Indië aan den dag brengt en waarop door de Londensche correspondenten van de N. Rtt. Crt. en het Algem. Handelsblad in uitvoerige artikelen de aandacht werd gevestigd, beleefde in Engeland en Amerika in enkele maanden reeds 10 drukken. Het is ook voor ons land van bijzonder groot belang" Aldus luidt de aanbeveling van de Uitg. Mij. "Elsevier" op den omslag der Nederlandsche vertaling van Katherine Mayo's boek "*Moeder Indië*".

Na het met groote aandacht gelezen te hebben, heb ik het neergelegd met de verzuchting: Wat is dat een zeldzaam slecht boek! "Iemand die geen langdurig verblijf in Britsch-Indië achter zich heeft, of een diepgaande studie heeft gemaakt van de Hindoesche cultuur, zal niet in staat zijn om de schrijfster" — zooals van Senden terecht zegt in zijn artikel over dit boek in "*de Hervorming*" van April — "op een concreet punt van onjuistheid, laat staan van leugen, te betichten". Doch al is al hetgeen dit boek bevat van a—z concreet waar, dan nog is het slecht van inhoud, van intentie en van uitwerking en de schrijfster had zich wel tien maal mogen bedenken, vóór zij het opdroeg "aan de volken van Indië en aan dien arbeider op het Indische veld, die ééns, door een daad van menselijkheid, mijn leven redde".

Hoe is dan deze qualificatie te verantwoorden?

In de eerste plaats omdat over een land met een bevolking van 319.000.000 zielen, levend onder een vreemde heerschappij, aan een stuk door in 266 pagina's (Ned. vert.) niets dan fouten, ernstige misstanden, uitwassen en verwordingen worden te boek gesteld. De geheele schaduwzijde dus, zonder dat ook maar enkele pagina's zijn gewijd aan de prachtige kunst, de diepe wijsbegeerte en den godsdienst van het Indische volk. Wáár

de schrijfster dit al doet, daar gebruikt zij het als een "sneer", om vooral goed te doen uitkomen hoe ver de praktijk afstaat van de idealen in deze oude cultuur.

Hoe eigenaardig Miss Mayo redeneert, kan geïllustreerd worden door het volgende: Op pag. 24 vertelt zij ons, dat de bevolking onder Engelsche overheersching, na aftrek van de staten, die door Indische vorsten worden geregeerd, 247.000.000 zielen telt en dat de Britsche macht in Indië op dit oogenblik de volgende cijfers oplevert: leger 60.000, civiele dienst 3.232, politie 4.000, te zamen dus 67.232.

Dit is — zoo vervolgt zij — heel de ter plaatse aanwezige macht van het lichaam, aan welks drukkende tegenwoordigheid de Indiër toeschrijft wat hij zelf aanduidt als de „slavenmentaliteit” van 247.000.000 menschelijke wezens.

Een dergelijke redeneering, door "*cijfers en feiten*" gesteund, maakt op den doorsnee-lezer steeds een sterken indruk. Maar zij is inderdaad van nul en geener waarde. Wanneer ik een groote zaal met 5000 menschen heb, dan kunnen ze zoo vrijzinnig, zoo moedig en zoo zelfwerkzaam zijn als zij willen, doch indien ik op het podium vóór hen 8 mannen plaats met 4 machinegeweren, die de zaal bestrijken, dan doem ik die 5000 menschen tot "slavenmentaliteit", of verwonding en dood. Het gaat niet om het aantal, maar om wie de machts-machine in handen heeft en ... bedient!

In een *Wederwoord op "Moeder Indië"* is verzameld hetgeen Gandhi, Dr. Annie Besant, Dr. B. P. Paranjpye, Rt. Hon. Col. Wedgwood, Mrs. N. C. Sen, Lady Emily Lutyens, Miss Ellen Wilkinson (lid v/h Lagerhuis), Lady Cynthia Mosley en anderen over dit boek hebben geschreven, en op een daartoe in Londen (Mortimer Halls) belegde en door Lady Lutyens geleide protest-vergadering hebben gezegd. Het is vooral Gandhi, die te velde trekt tegen de wijze, waarop Miss Mayo haar onderwerp behandelt heeft. "Zij moge dan al voor haar boek geen subsidie ontvangen hebben, dat zij ongebonden en vrij was, faalt zij op elke pagina van haar boek te bewijzen".

Miss Wilkinson (Parlements-lid) vroeg op die bijeenkomst: "welk verband er was tusschen de Britsche Regeering en de uitgave van dit boek op dit tijdstip". Zij verklaarde verder, dat zij deze zaak ter sprake had gebracht in het Lagerhuis, en dat zij had gezegd dat de Regeering het oogenblik goed gekozen had, juist vlak vóór de behandeling van de bekende "Bill" van de Commissie-Simon. Zij had ook gevraagd

waarom aan Miss Mayo zooveel faciliteiten waren verschaft door het Britsche Gouvernement, terwijl die aan anderen waren geweigerd of slechts werden verstrekt na zeer nauwkeurig onderzoek naar personen en motieven. Zij verklaarde verder, dat zij niet geloofde dat de regeering niet geweten had, welk soort van boek Miss Mayo van plan was geweest te schrijven; dat Miss Mayo een dergelijk boek had geschreven over de Philippijnen en daarmee een soortgelijken dienst had bewezen aan haar eigen, imperialistische regeering, en dat zij er niet aan twijfelde of het India-Office had kennis genomen van dit rapport over de Philippijnen en wist dus in welken geest Miss Mayo handelen zou. Zij eindigde met te zeggen dat "dit boek beschouwd moet worden *in het licht van het oogenblik, waarop het is verschenen* en dat zij niet anders kon doen dan haar gelukwensen aanbieden aan het Gouvernement, "dat het zulk een bruikbaren vriend had op zulk een geschikt tijdstip, teneinde een voor zich zoo gunstige atmosfeer te scheppen".

In een vraaggesprek voor de *Indian* vangt Dr. Besant aan met de zeer juiste opmerking, dat het haar niet de minste moeite zou hebben gekost om een dergelijk vernietigend boek te schrijven over de Westersche beschaving. In vergelijking met de Engelsche slachthuizen en die van Chicago, werkelijke tempels van de menschelijke maag, zinkt het aantal Kali-tempels in Indië in het niet, zegt zij, naar aanleiding van Miss Mayo's aanklacht over dierenoffers in die tempels. Wat zij schrijft over dierenmishandeling en verwaarloozing in Indië, kan niet in de schaduw staan van hetgeen in het Westen gebeurt met het slachteeve, om van de vivisectie-dieren maar niet te spreken.

De groote aanklachten van Miss Mayo's boek zijn: de kinderhuwelijken en de sexueele gewoonten van het volk — daarom draait eigenlijk het heele werk en het onderwerp is er sensationeel genoeg voor. Alle schrijvers en sprekers, die zich tegen Miss Mayo's boek hebben gekeerd, Indiërs zoowel als Engelschen, mannen zoowel als vrouwen, deelen mede dat zij vergeten heeft te vertellen dat Indië *twee* huwelijken kent, waarvan het eerste, dat op zeer jeugdigen leeftijd gesloten kan worden, het karakter van een verloving heeft, terwijl het werkelijke huwelijk eerst na de puberteit aanvangt. Dat echter, indien vóór dien tijd de echtgenoot overlijdt, het kind-meisje weduwe wordt en daarvan alle nadeelen ondervindt. Al deze mannen en vrouwen echter — hervormers, nationalisten en werkers voor zelf-bestuur — keuren de

kinderhuwelijken af en verklaren, dat ze in vele Staten reeds verboden zijn en dat vóór de hervormingen van 1919, toen in den Raad van den Onderkoning door de Indiërs pogingen werden gedaan om de huwbare leeftijdsgrens te verhoogen, het Gouvernement, *dat de meerderheid der stemmen had*, hiertegen oppositie voerde en het won. Dr. Besant zeide ook nog, dat Miss Mayo de groote sterfte onder de bevolking en de kindersterfte uitsluitend toeschrijft aan den te jeugdigen leeftijd der kind-moeders, het heerschen van geslachtsziekten en verdere sexueele uitpattingen, maar dat zij vergeten heeft er bij te vertellen, hoe de Britsche overheersching een goed-gevoed volk heeft veranderd in een natie, waarvan slechts 65 % van de bevolking 75 % van het voedsel krijgt, noodig voor een gezond leven. Voeg hierbij, aldus Dr. Besant, de toestanden in het fabrieksleven in de industriesteden en wij krijgen, zooals in Bombay, een toestand, waarbij de kinderen, geboren in de sloppen, met 800 per 1000 sterven in het eerste levensjaar.

Het is goed bij deze uitspraak te bedenken dat zij komt van een vrouw, die nu bijna 40 jaar van haar leven in Indië woont, het door en door kent, het liefheeft, en er steeds voor werkt, terwijl Miss Mayo er slechts ééns gedurende het "koude seizoen" d.i. ongeveer zes maanden rondreisde! Zooals van Senden terecht zegt in *de Hervorming*: "Er is heel wat eruditie noodig, om een vreemde cultuur te benaderen. En zeker is dit onmogelijk voor iemand, die blijk geeft, dat haar gansche geestelijk bestaan binnen de grenzen van hygiëne, comfort, common-sense en conventioneel westersche moraliteit besloten is. "Wij, praktische Amerikanen", zegt zij met rechtmatigen trots op blz. 25, "mogen dergelijke zaken (bedoeld is de wereld- en levensbeschouwing van den Hindoe) terzijde stellen, terwijl wij de dingen overwegen, die minder aanleiding tot debat geven en waarin wij geen tolk en geen glossarium noodig hebben". Alsof op deze wijze iets anders dan hoogst oppervlakkig werk te geven is!" En hij besluit zijn artikel met: "Buitengewoon antipathiek is de politieke tendentie in het boek: De Indiërs zijn een inferieur ras, mogen binnen afzienbaren tijd dus geen Home-Rule hebben. De instemming, die het boek in het met Amerikaansche lof niet verwende Engeland verworven heeft, is voor een goed deel aan deze politieke strekking toe te schrijven. Ook geeft het onverholten aanmaningen aan het Britsche Gouvernement tegenover Hindoe-bezwaren niet te scrupuleus te wezen, men zie b.v. pag. 27, 148, 227". Mrs. N. G. Sen, een Indische, verklaarde op de bovenvermelde protest-vergadering,

dat zij zelve op haar vijftiende jaar weduwe was geworden en dat tot haar vijf-en-twintigste jaar was gebleven, waarna zij hertrouwde, doch als weduwe een uitstekende behandeling en opleiding kreeg. Zij noemde het instituut der kinderhuwelijken een sociaal kwaad, dat stellig veranderd moet worden, maar wees er op, evenals Dr. Besant, dat het eerste huwelijk der kinderen, op weinig uitzonderingen¹⁾ na, steeds het karakter van een verloving draagt. Zij had nooit gehoord van kinderen van negen jaar die moeder waren, dat was òf fictie, òf misdaad. Dhan Copal Mukerji, een bekend Hindoesch geleerde, schreef een boekje over Miss Mayo's werk, waarin hij o.a. aantoonst hoe zij op ruime schaal den Abbé Dubois citeert. Wie was Abbé Dubois? Een eenvoudig priester, die klaarblijkelijk geheel in den geest van het Britsche Gouvernement over Indië schreef in 1848 en tot belooning een pensioen ontving!

"Bedenk dit eens een oogenblik", schrijft Mukerji, "een modern schrijfster, die Indië rondtrekt heden ten dage en die dan, om hetgeen zij beweert te staven, met een dooden getuige aankomt, die driekwart eeuw geleden leefde!"

Andere autoriteiten, die Miss Mayo aanhaalt, worden genoemd "hoogste medisch ambtenaar", "beroemd mysticus", "geoefend Amerikaansch waarnemer", enz., doch géén namen en géén adressen, waardoor de vrienden van Indië den gang van haar informaties kunnen volgen. Dit is teekenend.

Ook sommige bladen en periodieken in ons land hebben van de uitslatingen in dit boek gebruik gemaakt om de z.g. minderwaardigheid der Indische volkeren aan te toonen. Natuurlijk is ook Mr. Krishnamurti er bijgehaald als lid van een dergelijk onwaardig ras.¹⁾

Aan het slot van haar boek geeft Miss Mayo een aanhangsel, waarin zij 13 gevallen van verkrachting in de kinderhuwelijken publiceert. Een lijst van dergelijke misdaden kan zonder de minste moeite over elk groot volk in onzen tijd worden gepubliceerd en volgens alle opponenten van dit boek, Engelschen zoowel als Indiërs, worden dergelijke gevallen ook in Indië als misdaden beschouwd, al hebben zij in een z.g. huwelijk plaats. Haar verhalen over de slechte huisvesting voor de Pariah's (o.a. in boomen levende, naar zij zegt) zullen ons Nederlanders niet zoo heel erg kunnen ontstellen. Het is de vraag of het wonen in een boom in het Indische klimaat zoo véél erger is dan het leven in de plaggen-hutten, gedeeltelijk onder den grond, in onze

¹⁾ "Stemmen uit de Hoogere Wereld". Maart afl. pag. 81-85.

eigen Drentsche veenstreken. Zoo ook de hygiënische toestanden; zij vertelt van de bezwaren, waaronder een vrouwelijk arts een Hindoe-vrouw assisteerde bij de geboorte van haar kind: het vertrek vol slapende menschen en daartusschen het vee kalm rond wandelend. De toestanden in de één-kamerwoningen der groote steden, de arbeiders-krotten op het platteland, de woonwagens, de roefjes van schuiten, zijn volgens de verslagen van vroedvrouwen en artsen, zoowel in ons land als in geheel Europa, niet veel beter. Ook het feit, dat ten betooge van de zedeloosheid der Hindoes wordt geciteerd, dat n.l. een man zijn vrouw van haar ziek kind uit het hospitaal weghaalt, omdat hij niet langer in echtelijke onthouding kan leven. Elk arts in het Westen weet uit zijn praktijk talrijke gevallen mee te deelen, waar dit den man eveneens onmogelijk blijkt bijv. bij ziekte of bevalling der vrouw, en de vaak funeste gevolgen hiervan.

Ik heb bij den aanvang dit boek, een „slecht boek” genoemd en ik wil ook met die uitspraak eindigen. Het is ook een liefdeloos en een onwaar boek. Liefdeloos, omdat het niet de bedoeling had Indië en de Indiërs te helpen en daartoe ook geen enkel middel aangeeft. Liefdeloos ook, omdat het de verwijdering tusschen de blanke en gekleurde rassen vergroot, tot nadeel van beiden. Het is onwaar, omdat het zich uitgeeft als niet-politiek en het is gedrenkt in de politiek; ook is het onwaar omdat het schr. mogelijk is geweest een groote hoeveelheid feiten concreet-juist te publiceeren, maar met zulk een tendenz en zulk een intentie, dat de publicatie daardoor onjuist wordt. Tenslotte is het een onwaardig boek. Men schrijft over zulk een oude en voorname beschaving als de Indische niet uitsluitend over de uitwassen en schaduw-zijden, met algeheele terzijdestelling van de groote geestelijke, artistieke, staatkundige en sociale waarden, die land en volk groot maakten en groot zullen maken. Indië is niet het land van Miss Mayo's boek, evenmin als ieder ander land en volk dit zouden zijn, wanneer er een dergelijk boek over geschreven werd. Maar Indië is het land van de Veda's en de Purana's, van het Mahabaratha en van de Bāghāvad-Gīta. Het is het land van de Rishi's, de bakermat van Wijsheid, Schoonheid en Religie voor de geheele wereld. Een boek als dat van Miss Mayo is een nieuwe kluister bij de vele, die “Moeder Indië” binden en die haar beletten haar kostelijke gaven aan haar kinderen en de geheele wereld te schenken.

R. Vr.

GROEI.

II.

Askese en harmonische Groei.

In de Oostersche beschouwing, dat al het aardsche, stoffelijke, vergankelijk is en nooit blijvend, werkelijk geluk brengen kan en men daarom beter "vrij van schokkende begeert", het oog en het hart op de dingen van den geest kan richten, ligt een diepe grond van waarheid.

Waar het leven van ons Westerlingen zoo uitermate gecompliceerd is geworden, doordat onze aardsche behoeften geen grenzen kennen, zullen velen, in wie de drang naar bevrijding sterk is, in de bovengenoemde beschouwing een zekere verlossing vinden en trachten hun leven er naar in te richten. Dit valt des te gemakkelijker, omdat in vele gevallen juist het onbevredigende van het opgaan in het gewone wereldsche gedoe hen tot dieper nadenken gestemd heeft.

Velen echter vervallen daarbij in het andere uiterste, zij geven niet de synthese Oost-West, doch ze worden imitatie Oosterling, zetten alles op het geestelijke en vergeten dat ons leven in de stof een zeer specifiek doel heeft. Althans zoo ging het mij, ik zette al het "onnoodige" radicaal overboord, richtte m'n leven zoo sober mogelijk in, beschouwde alle luxe als geldverspilling, vermeed zorgvuldig theater, bioscoop en dansvloer, at nooit meer taartjes!!! dronk koffie noch thee, bande mosterd, peper, uien en specerijen uit mijn eten en leefde als een Brahmacharya! Mijn vrijen tijd gebruikte ik voor concentratie en meditatie, voor de studie van uitsluitend theosofische boeken en in ongeveer tien jaar las ik geen enkele roman; ik vermeed gezelschap omdat de gebruikelijke zouteloze gesprekken me verveelden en ik er niets beters voor in de plaats kon geven.

Het is merkwaardig hoe gauw men zijn tijd vergeet en klaar staat met harde kritiek op mensen, die "eenige incarnaties achter zijn", nog wel eens een vischje verschalken, wijn drinken of een beenenparade appreciëren. Dit alles zou zonder beteekenis zijn, wanneer daaruit niet heel gemakkelijk een soort bekrompen orthodoxie groeide, die op de buitenwereld den indruk maakt van echt theosofisch te zijn, maar er in waarheid mijlen ver vanaf staat.

De vraag echter waar het om gaat is: Voert een dergelijk asketisme werkelijk tot het beoogde doel, bevrijding?

Het valt niet te ontkennen, dat door alle eeuwen heen er enkele men-

schen geweest zijn, die langs dezen weg gezocht en gevonden hebben, maar het is mijn indruk, dat hun aantal gering is en het zeldzame uitzonderingen zijn. Ons bewustzijn verruimt zich voor een niet onbelangrijk deel door de ervaring, opgedaan in contact met de stof, en er is in ons een onweerstaanbare kracht, die ons telkens weer tot dat contact terugvoert; 't is dezelfde kracht, die ons het Hemelleven doet verlaten om ons in het wondere avontuur te storten, dat 't menschelijk leven heet.

De askeet gaat in vele opzichten lijnrecht tegen deze kracht in en zelfs, wanneer hij voor één leven slaagt, is de kans groot dat in een volgend leven de onweerstaanbare drang van het natuurlijke leven hem met dubbele kracht grijpt en zijn oogenschijnlijke zegepraal in een diepe nederlaag verandert. Iemand, die meer weet van deze dingen, verzekerde mij eens, dat het pad van den askeet wellicht het gevaarlijkst te bewandelen is, geschikt voor slechts zeer enkelen en dat de kans op mislukking, juist na het oogenschijnlijke succes in één leven, zeer groot is. Het is vooral het gevoelsleven, dat geknot en verminkt wordt met als gevolg een verstard astraal lichaam, dat tot geen behoorlijke expansie meer in staat is. Om dat weer in orde te maken, om weer in staat te zijn tot de diepere, intense, zuivere emoties, die voor een harmonischen groei en voor leerlingschap een vereischte zijn, is dikwijls veel lijden en verdriet nodig, dat bij meerdere kennis van zaken beslist vermeden had kunnen worden.

Het is vaak de verkeerde interpretatie van geestelijke leerstellingen, die de menschen tot ongezonder asketisme voert of hen ver boven hun geestelijken stand doet leven. Zoo staat bijv. in "Licht op het Pad": "Roei uit de begeerte naar leven", wat niet beteekent dat men het leven zelf moet uitroeien, wat trouwens toch niet zou lukken. Staat er in hetzelfde boekje niet iets verder: "Zoek den weg door moedig naar buiten uit te gaan zoek hem door alle ondervinding op de proef te stellen". Voor de mensch zonder onderscheidingsvermogen liggen hier de grootste tegenstrijdigheden vlak naast elkaar en de askeet zoo- wel als de loszinnige avonturier zouden zich op hetzelfde boekje kunnen beroepen.

Het merkwaardige is dat, toen ik voor de samenstelling van dit artikel in mijn boeken de vroegere plaatsen opzocht, die mij tot asketisme geïnspireerd hadden, ik ze niet weer kon vinden, omdat in de meeste gevallen een diepere studie in verband met het voorgaande of het

volgende steeds bewees, dat een streng asketisme absoluut niet in de bedoeling lag. Dat mijn gewijzigde levenshouding mij aanvankelijk groote voldoening gaf was, omdat hierdoor de balans in evenwicht kwam. De overtuiging echter dat het aardse leven een noodzakelijk kwaad is, had 't mij als bron van geluk volkomen doen uitschakelen en op den duur begon zich dat te wreken, vooral ook omdat de inspiratie, die van de Theosofie uitging, door gebrek aan contact met het werkelijke leven, geen uitweg vond. Er ontstond ten slotte een leegheid, die niet gevuld kon worden, zelfs niet door de nieuwste edities van belangrijke theosofische boekwerken!

Er waren twee gedachten die mij juist in die tijden niet loslieten, gedachten die misschien in de oogen van de meesten onbegrijpelijk naïef zullen zijn, maar waardoor ik ten slotte toch uit de moeras kwam. De eerste was: Wanneer werkelijk het voorbijgaande ons geen blijvend geluk kan bezorgen, hoe is dan de invloed te verklaren, die de schoonheid van een bloem op ons uitoefent, niettegenstaande die bloem straks onherroepelijk op de mesthoop terecht komt. De tweede gedachte was: Wat is er met mij gebeurd wanneer de laatste tonen van een mooi muziekstuk, waarnaar ik heb zitten luisteren, zijn weggestorven? Iets nog vergankelijks is moeilijk denkbaar en toch hebben weinig dingen zóó het vermogen den mensch gelukkig te maken als mooie muziek en is de herinnering eraan van onschatbare, m. i. blijvende waarde.

Om verder te komen is het noodig dat we ons afvragen wat geluk is en of er wel zoo iets als blijvend geluk bestaat.

Geluk verschaft ons alles, wat op harmonische wijze ons Ego in staat stelt zich beter in de stof uit te drukken.

Iets, dat dit blijvend kan doen is ongetwijfeld zeldzaam, maar ik geloof dat o. a. een mensch, dien wij zeer liefhebben dit vermogen bezit, wanneer er van beide zijden een intens verlangen is om de verborgen Goddelijkheid te doen ontluiken tot de Bloem, die nimmer verwelkt.

Zou het geheim van de schoonheid van een vergankelijke bloem kunnen zijn, dat wij hierdoor in aanraking gebracht worden met de verborgen schoonheid die in al het geschapene sluimert?

Bij de muziek komt dan nog de magische werking der klanken op onze hogere voertuigen, die gezuiverd en gestemd worden en al meetrillende zich ontspannen en uitbreiden en zodoende betere kanalen voor ons Hooger Zelf worden.

De conclusie waar we ten slotte toe komen is, dat er niets zoo vergankelijk is of er is iets van blijvende waarde in verborgen en dat de vreugde, die de ontdekking hiervan in de meeste gevallen oplevert, verre opweegt tegen de smart, de moeite en de moeilijkheden, die soms uit het contact met het vergankelijke voortspruiten. En hiermee is het sleuteltje gevonden van de deur, waardoor de askeet de wereld weer binnentreedt.

Practisch theosofisch werk en gelegenheden tot Groei.

Het is een verheugend teeken, dat de gelegenheden om practisch theosofisch werk te doen met den dag toenemen. Voor een deel is dit te danken aan het initiatief en de toewijding van een betrekkelijk klein aantal pioniers, die ondanks den hoon en den spot van de buitenwereld, werkkraft, tijd noch geld sparen om bepaalde doeleinden te bereiken. De voorspoedige groei van de meeste dezer ondernemingen is m. i. het beste bewijs voor de levende kracht, die achter de Theosofie steekt en de gezonde principes, waarop het heele stelsel berust. Voor een ander deel gaan we een tijd van opbloei tegemoet, zooals de wereld nog nimmer gekend heeft, waardoor er op zooveel verschillende gebieden werk te doen valt, dat niemand om werk verlegen behoeft te zijn. Hier liggen echter een aantal voetangels en klemmen, waarin men gemakkelijk verward raakt en waar men niet zonder kleerscheuren uitkomt, vaak tot groote schade van het werk en van zichzelf. Het terrein is te gecompliceerd om hier met vage algemeenheden aan te komen en anderzijds is het moeilijk uit eigen ervaring datgene te putten, wat ook voor anderen belangrijk is.

In principe moeten m. i. twee dingen vaststaan n.l. dat men bij het aanvaarden van het werk dit in de eerste plaats aanpakt om het werk zelf en niet om de gelegenheid tot persoonlijken groei, die het geven kan. Er is op het oogenblik een enorme behoefte aan goede werkers, en er is tevens zoo'n machtige Leiding, dat ieder, die wat waard is, komt op de plaats waar hij noodig is, mits hij intelligent meewerkt en flink aanpakt, ook datgene wat niet prettig is. Ik geloof echter dat er nog veel te veel leden zijn, die uit overdreven bescheidenheid de gelegenheden voorbij laten gaan, die hun geboden worden. In deze tijden zijn slechts weinigen "klaar" voor het werk, dat gedaan moet worden en veelvuldig komt het voor dat werk moet worden opgedragen aan werkers, die eigenlijk voor die taak nog niet geheel berekend zijn. Het

is mijn overtuiging dat de enorme kansen voor geestelijken groei, die hierdoor voor ieder ernstig strever nu open liggen, in geen eeuwen terug zullen komen, en dat 't in alle opzichten beter is om *in* alle bescheidenheid aan te pakken dan om *uit* bescheidenheid het werk aan anderen over te laten, die waarschijnlijk nog minder geschikt zijn. Men moet den moed hebben om iets dat moeilijk lijkt te probeeren, indachtig het feit dat als Mevr. Blavatsky voor dergelijke onoverkomelijke moeilijkheden terugdeinsde, het synonieme antwoord van haar Meester was: "Try".

Anderzijds legt ons dit de verplichting op, om wanneer werkelijk blijkt dat we ongeschikt zijn, het werk spoedig en zonder teleurstelling over te dragen.

Het tweede punt, dat duidelijk in het oog moet worden gehouden is, dat het meeste practisch-theosofische werk met de Theosofische Vereeniging niets heeft uit te staan. Het ideaal van vele theosofen is om een "vrij" werker te worden, verbonden aan Hoofdkwartier of een der Centra, waarbij vergeten wordt, dat de combinatie van eigenschappen die noodig zijn, om op die wijze een meewerker in plaats van een meeloper te worden, zeldzaam is.

Ons werk is in hoofdzaak drieledig n.l. ten eerste de practische toepassing van de verworven inzichten in ons dagelijksch leven op de plaats waar wij staan, eventueel uitgebreid tot het groote hervormingswerk in de maatschappij, op de verschillende gebieden van het leven. Om dit laatste te bereiken is het meestal noodig, dat we in bestaande vereenigingen gaan werken of zelf nieuwe gelegenheden scheppen, waar wij contact hebben met gelijkgerichte *niet*-theosofen. Dit is niet altijd een prettig werkje, vooral voor degenen die voor trillingen en tabaksrook gevoelig zijn: waar het echter op aan komt is dat men die gevoeligheden een beetje op zij leert zetten, als het moet, en vooral dat men leert om zich te verplaatsen in de mentaliteit en de moeilijkheden van het milieu waar men gaat werken. Dan alleen kan men, zonder zich emotioneel te laten beïnvloeden, meehelpen, om die anderen den eerstvolgenden stap te laten doen, zelf daarbij geleid door verworven theosofische inzichten.

Wie zich op die manier begeeft in de politiek, in de arbeidersbeweging, in de jeugdbeweging, het vredeswerk, meewerkt aan de hervorming van strafrecht, huwelijkswetgeving, onderwijs, in eigen vakbeweging idealen tracht hoog te houden of ander maatschappelijk werk

van welken aard ook doet, zal merken dat het dieper inzicht, dat de Theosofie ons geeft in het menschen-mysterie, bij dat werk van on-schatbare waarde is, wanneer men er voor- en omzichtig gebruik van weet te maken. Te velen laten zich echter nog van dit werk afschrikken door aan hun grootere gevoeligheid toe te geven, maar wie begrepen heeft, wat het voor Hem zeggen wil in òns midden af te dalen, zal blij zijn om wat wierook onder de tabaksrook te kunnen mengen. Ik moet er vooral op wijzen, dat het geen absolute noodzakelijkheid is om een goed redenaar of krachtig spreker te zijn, om mee te werken. Wanneer men dergelijke bijeenkomsten vanaf een geestelijk standpunt bekijkt, zal men zien, dat wat er zich afspeelt de resultante is van geestelijke krachten, die door *alle* aanwezigen in werking gezet zijn en waarin meestal Liefde verre te kort schiet. Ieder, die dit begrijpt, kan zijn aandeel brengen, ook zonder woorden. Het meest overtuigende bewijs hiervan kreeg ik een aantal jaren geleden, toen ik in Praag een vrij stormachtige bijeenkomst meemaakte, waarbij ik niets gezegd had, doch met inspanning van alle krachten getracht had de harmonie te bewaren door onafgebroken de meest intense gedachten van vrede uit te stralen, waartoe ik in staat was (en dat was in die oogenblikken heel wat meer dan ooit te voren). Wie schetst u echter mijn enorme verbazing, toen na áfloop de spreker naar mij toe kwam om mij te bedanken voor de hulp, die hij van mij ontvangen had!

Het tweede deel van ons werk is dat we als *transformators* moeten leeren werken. Ik hoor wel eens zeggen, wij moeten "kanalen" zijn, wij moeten "'t doorgeven"; dit lijkt heel mooi en toegewijd, doch is m. i. geschikt voor passieve automaten en theosofische luidsprekers, niet voor zelfstandige werkers. Wat van ons verlangd wordt, is dat wij op intelligente, tactvolle wijze de verkregen kennis en wijsheid dusdanig omzetten, dat degene, met wie wij erover spreken, vanaf zijn standpunt het eerste stapje omhoog kan doen. Dit is razend moeilijk, men leert het alleen maar, nadat men velen heeft afgeschrikt, heele volksstammen op stang gejaagd heeft, door ze in een half uur al het belangrijkste van de Theosofie te hebben willen bijbrengen, waarover men zelf tal van jaren gedacht en gewerkt heeft! Het resultaat is, dat de meesten in zoo'n enkel half uur voor hun heele verdere leven genoeg van de Theosofie hebben gekregen, inderdaad een buitengewone prestatie.

De kunst is echter om ze steeds iets minder te geven dan waaraan ze

genoeg zouden hebben, dan komen ze zeker terug en vooral, om het hun te geven in bewoordingen, die bij hun aanleg en ontwikkeling passen. Zie, dat is het persoonlijk kleed waarin wij het deeltje van de Waarheid moeten hullen dat ons gegeven is, ten einde te voorkomen dat anderen erdoor verblind in plaats van verlicht worden.

Er laat zich moeilijk iets denken dat op onzen groei meer stimuleerend werkt, vooral ook doordat onze houding bij alles wat we leeren en ondervinden er voortdurend op gericht is om het aan anderen dienstbaar te maken. Alles wordt interessant, de geur keert terug in het leven, zelfs onze grootste tegenstander wordt aantrekkelijk, niet alleen als uiting van Goddelijk leven, maar omdat hij uit een sportief oogpunt de moeilijkst te nemen hindernis is.

Ten slotte wil ik nog wijzen op een derde punt, dat m.i. uitermate belangrijk is voor ons werk in de wereld, n.l. dat het noodig is dat wij ons inspannen om ons standpunt te kunnen verdedigen met een: "Uit eigen ervaring *weet ik*" inplaats van met het gebruikelijke: "ik heb hooren zeggen". Dit mag misschien wat aanmatigend lijken, maar de passieve houding, waarbij letterlijk alles overgelaten wordt aan onze groote leiders is m.i. nog onjuister. Het komt mij voor dat het derde doel van onze Vereeniging, "het onderzoek van de onverklaarde wetten der natuur en de verborgen krachten in den mensch" te veel op den achtergrond is geraakt. Ik bedoel niet, dat men als leek in het occultisme moet gaan experimenteeren (lees grasduinen), maar ik heb het oog op de vele kleine, interessante bewijzen, die zoo velen krijgen van theosofische leerstellingen. Ik geloof heelemaal niet dat het bij toeval is dat ze tot ons komen, maar het is in de meeste gevallen ondanks het gebrek aan elke intelligente medewerking van onzen kant. Het is n.l. mijn overtuiging dat wanneer wij werkelijk *willen*, niet uit nieuwsgierigheid, maar terwille van ons werk in de wereld, wij ook zullen *weten* in een mate als we in onze te groote bescheidenheid wellicht zelf nooit mogelijk geacht zouden hebben.

De positieve houding, die wij hierdoor in het contact met anderen kunnen aannemen, heeft een grooten invloed op onze zeggingskracht tegenover hen, omdat het publiek zoo enorm scherp het verschil aanvoelt, wanneer iemand uit eigen ervaring spreekt of alleen van hooren zeggen. Om dit te bereiken is vooral noodig dat we zoo intens mogelijk voelen den band, die alle werkers, hoog en laag, met elkaar verbindt en de vaste overtuiging dat voor het Werk alle krachten in de natuur

te onzer beschikking staan in de mate, dat wij ze kunnen beheerschen. Verder is het noodzakelijk dat wij ons scherper bewust worden van de fijnere, subtiële uitingen van het leven, zooals dat door ons zelf, door anderen, en door de natuur vloeit. Daarvoor zijn geen regels aan te geven, het is een levenshouding, doch persoonlijk heb ik ondervonden dat het voor dit doel zeer bevordelijk is om de nieuwe gedachten of merkwaardige ondervindingen, die, hetzij in meditatie, in onze droomen of in het gewone leven tot ons komen, in korte, heldere bewoordingen neer te schrijven. Mijn (natuurlijk geheime!!) droomarchief bevat reeds tien volgeschreven notitieboekjes en vier dubbeldikke dictaatcahiers, en dat niettegenstaande ik toch niet bijzonder administratief ben aangelegd! Doch ik heb eenvoudig den raad opgevolgd, dien Mr. Leadbeater in een van zijn boeken gaf, en ik kan den lezer verzekeren, dat ik op deze wijze een schat van eigen ervaring heb opgedaan op de meest verschillende gebieden en dat de moeite van het neerschrijven dubbel en dwars beloond is geworden.

De houding van te *willen weten* is een onontbeerlijke factor zoowel voor onzen geestelijken groei als onze practische theosofische werkzaamheid.

Ten slotte zou ik nog willen opmerken, dat wanneer door het bovenstaande wellicht de indruk gewekt is, dat door de Theosofie de menschen soms fouten begaan, ik er op moet wijzen, dat 't beter is al handelende fouten te maken dan niets doende ze te vermijden. Het is niet de Theosofie, die er de oorzaak van is, doch ons eigen gebrek aan onderscheidingsvermogen en de onvolkomenheden in ons karakter, die met versnelden spoed aan het daglicht gebracht worden. Te groeien zonder fouten te maken is onmogelijk; het is de Theosofie, die dezen groei buitengewoon kan stimuleeren, doch die tevens de geestelijke kracht geeft om de fouten, met al de daaraan verbonden moeilijkheden, verdriet en teleurstelling te boven te komen, en de inspiratie om met een onverwoestbaar idealisme de opgedane ervaring in dienst van de Menschheid te stellen.

Dr. CHARLES GERRETSEN.

DE POESAKA.¹⁾

In overoude tijden, lang voordat de Islam op Java zijn intrede deed, gebeurde het, dat de volkeren in het land, waar thans Soerabaja ligt, elkaar in onderlingen twist bekampten. De sawahs²⁾ bleven onbewerkt en wat de vrouwen met hare zwakke krachten nog wisten te planten, werd door de strijdende mannen telken male weer verwoest. De kwade Asura van den honger waarde rond en groot was de smart, die allereuwe geleden werd.

Maar ten slotte was de maat vol en hadden de arme kinderen des lands de karmische schulden, welke zij in vorige levens op zich geladen hadden, afgelost.

Een betere toekomst stond aan te breken en Shiwa vond den sterken man, die orde in het land zou scheppen en een nieuwe periode van welvaart voor het zwaar geteisterde volk zou doen aanbreken. Het was Browidjojo, een vorstenzoon uit de welvarende landen van Midden-Java aan den voet van den heiligen berg, de Merapi.

In een droom verschijnende, gaf de God hem het bevel om oostwaarts te trekken en een nieuw rijk te stichten daar, waar hij een boom zou vinden, die bittere vruchten droeg. Van kindsbeen af in edele godsvrucht opgevoed, kende de Prins geen aarzeling, waar het gold een bevel van Shiwa, en met enkelen zijner makkers maakte hij zich onverwijd reisvaardig.

Ter verdediging kregen zij mede heilige krissen, vervaardigd door den Goddelijken wapensmid Empoh Romojadin zelf, die in den krater van den Merapi huisde en daar onfeilbare wapenen smeedde uit het voor menschenkinderen zonder zijn tusschenkomst niet te verwerven pamorstaal. Reeds den volgenden dag vertrok de dappere schare om het Goddelijk bevel ten uitvoer te brengen. Steeds trokken zij oostwaarts, onderweg van iederen boom een vrucht plukkende, die telkenmale weer met zijn zoeten smaak hun verhemelte streelde. Dag aan dag, met het kortst mogelijke oponthoud voor rust en slaap, gingen de door Shiwa uitverkorenen welgemoed verder, tot op een ochtend, toen Browidjojo in zijn ontembaar verlangen om het doel te bereiken eerder dan zijn metge-

¹⁾ Poesaka is nog het best te vertalen met het Nederlandsche woord familiestuk, met dien verstande evenwel, dat het voorwerpen zijn, die, van vader op zoon overgaande, als heilig worden beschouwd. De Javaan zal eerder zijn laatsten cent uitgeven, dan een poesaka verkoopen.

²⁾ Rijstvelden.

zellen op pad was en gedachtig aan zijn droom een vrucht plukte van een Modjoboom. Hij slaakte een kreet van vreugde, want bitter was de smaak en met zijn volgelingen richtte hij een dankgebed naar omhoog.

In wonderlijk korten tijd werden de van Shiwa gezonden door de naar hulp in hun nood dorstende omwonenden wijd in het rond als redders erkend. Hoe kon het anders, waar de allerhoogste zegen met hen was? Binnen enkele jaren was het nieuwe rijk bevestigd en onze Prins, die van zelf sprekend als eerste Sultan werd uitgeroepen, gaf het den naam van Modjopait, als herinnering aan de Modjovrucht, die hem de plaats voor zijn rijk gewezen had en den bitteren smaak, die in de Javaansche taal met het woord "pait" wordt aangeduid.

Eeuwen na eeuwen heerschten welvaart en vrede in het heilige rijk van Modjopait, tot het omstreeks het jaar 1500 onzer jaartelling op vreedzame wijze voor den Islam week. Zijn taak was volbracht.

In de herinnering der Javanen leeft het echter nog steeds voort als het gulden tijdperk uit de geschiedenis van Oost-Java. Wat uit Modjopait stamt, is heilig en heeft een wonderdoende kracht. Bijzonderlijk is dit het geval met de aloude krissen, vervaardigd uit het bovenaardsche pamorstaal. Hem die een dergelijke kris in zijn bezit heeft, kan geen ongeluk treffen. Maar wie het wapen oneerbiedig zou behandelen, wordt zonder twijfel binnen zeer korten tijd door een ramp bezocht. Het is voorgekomen, zoo zegt men, dat een man achteloos op zijn heilige kris blies, om stof te verwijderen en dat hij als gevolg daarvan na enkele dagen al zijn tanden verloor. Geeft de bezitter het wapen in handen van een derde en trekt deze onnadenkend het lemmet uit de schede, dan zal er tusschen hen een vijandschap ontstaan, waaraan alleen de dood een einde kan maken. Een kris uit Modjopait moet men in eere houden als een heilige poesaka, die met den uitersten eerbied moet worden behandeld en die men alleen in zeer bijzondere gevallen uit handen mag geven b.v. als offer van overgroote dankbaarheid. Zoo bewaard, schenkt de kris bescherming en brengt zij zegen en voorspoed.

In meer dan vier eeuwen heeft de Islam dit geloof niet kunnen verdringen uit de harten der Javanen. Bij mijn verblijf in Djokjakarta maakte ik hier op merkwaardige wijze kennis mede. Ik kreeg namelijk van een mijner Indische vrienden, die wist dat ik in dergelijke zaken belang stel, een kris uit Modjopait ten geschenke. Hij had deze poesaka

zelf jaren geleden van een hooggeplaatst Javaan gekregen, wien hij een belangrijken dienst had bewezen. De met goudbedekte schede en het houten handvat zijn fraai bewerkt, maar betrekkelijk modern. Het waardevolle is het oud stalen lemmet, ruim twee decimeter lang. Bovenaan op het breede deel zijn aan beide kanten drie duidelijk zichtbare lijnen aangebracht, die aan het einde naar elkaar toelopen, wellicht een voorstelling van de Drieëenheid. Het verdere deel tot aan de punt is met fijne streepjes geciseleerd in dier voege, dat het buitenste deel een getande rand lijkt te zijn. Het maakt den indruk, alsof de maker als uitstraling van de Drieëenheid geest en stof heeft willen voorstellen, die in de openbaring op elkaar inwerken.

Ik kreeg het wapen 's ochtends en was nog bezig het aandachtig te bezien, toen de huisjongen van mijn gastheer binnenkwam. Hij herkende het lemmet onmiddellijk, bleef er op een eerbiedigen afstand naar kijken en zeide met zekere plechtigheid in zijn stem: "Dari Modjopait, toean besar, ada nomor satoe." ¹⁾

Maar nu het merkwaardige. 's Middags van den zelfden dag maakten mijn gastheer en ik een autotocht, waarbij wij in hevige botsing kwamen met een rijtuig, waarvan de paarden op hol geslagen waren. Een geweldige schok was het gevolg, waardoor de auto zeer ernstig beschadigd werd. Alles, wat glas was, brak, zoodat de scherven ons om de ooren vlogen. Een der hollende paarden was op slag dood, terwijl het andere van schrik in de auto sprong. Maar wonder boven wonder: noch wij, noch de chauffeur hadden ook maar het minste schrammetje opgelopen.

Thuis komende was de geheele bediendenschaar, die natuurlijk van mijn aanwinst al lang op de hoogte was, in de grootste opwinding. De kris was plotseling drie maal heiliger geworden, nu zij ons zoo wonderbaarlijk had beschermd.

Eenstemmig werd de conclusie getrokken, dat ik nu zedelijk verplicht was om ter eere van het heilig voorwerp een slamatan ²⁾ te geven. Ik

¹⁾ Uit Modjopait, mijnheer, dat is het waardevolste wat er is.

²⁾ Een slamatan is een soort offerfeest, dat de Inlanders geven of nog liever zich laten geven bij alle belangrijke gebeurtenissen, waarvoor men voorspoed wenscht, als b.v. wanneer er iets nieuws op touw gezet wordt of iets kostbaars in huis komt. Zij hechten er sterk aan, waarbij natuurlijk het vooruitzicht op het feest dikwijls ook wel in zekere mate een rol speelt, hoewel toch zeker niet in alle gevallen. Een Inlandsch chauffeur zou het b.v. uiterst gevaarlijk vinden en er niet gemakkelijk toe te bewegen

stemde hier gereedelijk in toe, vooral ook omdat ik wel eens gaarne een dergelijk feest wilde bijwonen en de kosten, alles te zamen, niet meer zouden bedragen dan een rijksdaalder. Den volgenden dag, een Vrijdag (een slamatan moet altijd op Vrijdag plaats hebben) zou het feest worden gevierd. Op een mat in den tuin zetten zich in een kring alle bedienden benevens een Mohammedaansch priester met twee helpers. Vrouwen waren er niet bij. Die hadden — echt Oostersch — een en ander mogen klaarmaken. Voor ieder der aanwezigen stond een kop thee en een bord met een enorme hoeveelheid rijst met sambal en dergelijke. Voorts waren er sigaretten en als offer een glas met bloembladen.

De priester had voor zich een wierookvat, waarboven hij de kris langzaam heen en weer bewoog. Eerbiedig en uiterst voorzichtig haalde hij het wapen vervolgens uit de schede om het ook zelf te berooken. Hierna hield onze huisjongen een rede tegen mij over de waarde der kris, terwijl mij bovendien alle mogelijke goeds werd toegewenscht. De priester sprak ten slotte een gebed voor mij uit en las een stuk voor uit den Koran, dien hij in een fraaien doek gewikkeld bij zich droeg. Ik dacht, dat het feest nu zou beginnen, maar merkte tot mijn verbazing, dat het nu juist was afgelopen. Gegeten en gedronken werd er niet. De aanzittenden namen mijn gaven mee naar huis om ze daar op hun gemak te verorberen.

Natuurlijk spraken wij dien dag nog meermalen over mijn poesaka en toen ik mij 's avonds ter ruste begaf, kwam onwillekeurig de vraag bij mij op, waar de kris, die nu zoo rustig op mijn tafel lag, wel van daan zou zijn gekomen. Daarover denkende viel ik in slaap om na eenigen tijd wakker te worden met het gevoel, dat er iets ongewoons in mijn nabijheid was. Mij omwendende zag ik in de geheel donkere kamer juist boven de plaats, waar de kris lag, ongeveer een meter boven de tafel, volkomen duidelijk het beeld van een wit kasteel in den stijl, waarin de muren van den Kraton, het paleis van den Sultan van Djokjakarta, zijn opgetrokken. Het beeld was zoo scherp en in alle details zoo duidelijk zichtbaar, dat het leek als uit ivoor gesneden. Van zelf sprekend drong zich aan mij op, dat hier eeuwen geleden in het gezegend rijk van Modjopait de eerste eigenaar van de kris moest hebben gewoond.

zijn om met een nieuwe auto te gaan rijden, zoolang daarvoor nog geen slamatan gegeven is.

Na een paar minuten was het of een donker gordijn voor het beeld geschoven werd en toen een onzichtbare hand dit weer terugtrok, ver- toonde zich voor mijn oog even duidelijk als te voren het inwendige van een suikerfabriek in de natuurlijke kleuren. Alsof ik in een dergelijke fabriek aanwezig was, zoo klaar en helder zag ik b.v. de koperen kranen en het houten bekleedsel der ketels. Ook dit beeld bleef een paar minuten zichtbaar. Zou de moderne industrie zich gevestigd hebben op de plaats waar eens de vorstentelg woonde, die zich mijn kris heeft laten smeden? Wie zal het zeggen? ALBERS.

STUDIES IN DE GEHEIME LEER.

V.

II. HET TE VOORSCHIJN TREDEN VAN DEN LOGOS.

(*Vervolg.*)

Denken wij nu weer aan onzen in de leege ruimte ontwakenden mensch. Alles in hem is louter bevreemding, want niets doet hem van zichzelf bewust worden dan het begrip "ik", dat echter nog om bevestiging vraagt. Bij het ontwaken in onze stoffelijke wereld ontving het steeds die bevestiging, doordat tegenover het "ik" zich onmiddellijk de omgeving, d. i. het "niet-ik" stelde. Constateerde de ontwakende mensch zijn bestaan, dan werd dit bevestigd door een wereld buiten hem, een niet-ik.

Doch daardoor wordt de mensch ten tweede male op zichzelf terug geworpen. Want manifesteert zich hem een "niet-ik", dat zich in velerlei vormen openbaart (slaapkamermuren, kast, waschtafel, enz.) en zijn deze vormen hem bekend, of zijn ze hem onbekend — indien hij in den slaap in een andere omgeving overgebracht was geworden — in beide gevallen raadpleegt hij zijn herinnering. En dan is de geheele inhoud van zijn bewustzijn daar, om hem duidelijk te maken, dat hij zich tegenover een veelheid van bekende of onbekende verschijnselen bevindt, die om herkenning vragen. Nu is in den mensch het waakbewustzijn wakker.

Diep nadenken overtuigt ons, dat het ontwakingsproces aldus verloopt. Eerst komt het bewustzijn van "ik". Daarna, door het ervaren van een wereld buiten ons, constateeren wij: "*Ik ben*", in tegenstelling met

hetgeen buiten ons is, en waarvan wij zeggen: "*Ik (ben) dit niet*". En ten slotte zeggen wij, doordien wij de wereld met zijn vele vormen ervaren hebben: "*Ik ben wakker*".

Wie zich van deze beschouwing doordringt, begrijpt nu gemakkelijk de commentaren over het ontwaken van den Logos uit Parabrahma, zoo duidelijk en uitvoerig beschreven in de eerste stanza's der Geh. Leer, doch houde daarbij in het oog, dat deze processen, wat den mensch betreft, in een tijdelijk verband gezien moeten worden, dus achtereenvolgens, terwijl bij het ontwaken van den Logos van tijd geen sprake kan zijn en dit proces zich in den eeuwigen duur afspeelt.

Als wij ons thans rekenschap gaan geven van hetgeen gebeurt bij het te voorschijn treden van den Logos, dan dienen wij ons allereerst te herinneren, dat een proces van afscheiding van Brahma uit Parabrahma tot stand moet komen. Komt de Logos, de Geest en het Centrum van de nieuwe wereld, door zijn eigen wil te voorschijn, of gelden daarbij ook vaste wetten? Wie zal het zeggen? Het menschelijk denken is te beperkt om daarover met eenige zekerheid te kunnen oordeelen. Doch aangenomen mag worden, volgens de wet der analogie, dat hetgeen boven geschiedt, d. i. bij het te voorschijn treden van den Wereldschepper, op gelijke wijze zich beneden afspeelt, als de mensch ontwaakt uit den slaap, zijn klein pralaya.

Wij bezitten vele afbeeldingen van Indische kunstenaars, waarin dit proces der wereldwording in beeld gebracht is. Wij zien Wishnoe, dan Parabrahma voorstellend, rusten op een zevenkoppige slang, Ananta, het symbool van den eeuwigen duur¹⁾. Uit den navel van Wishnoe rijst een langgestengelde lotus op, waarop zich de vierhoofdige Brahma bevindt. Deze kan zich de oorzaak van zijn bestaan niet herinneren en daalt langs den stengel af om den grond te vinden, waaruit die ontspruit. Aeonen en aeonen tijds daalt hij, doch den grond vindt hij niet. Dan besluit Brahma op te stijgen om daar de oorzaak te vinden. Doch nu aeonen stijgend, vindt hij ook daar niet wat hem tot aanzijn schiep. Weder op zijn lotus teruggekeerd klinkt een stem, hem gebiedend in zichzelf te schouwen. En in meditatie verzonken kent Brahma zichzelf en gebiedt Zijn scheppend woord de werelden zich te formeeren.

¹⁾ Bij het begrip "duur" heeft de Indiër een eenigszins andere voorstelling dan wij. Vergelijk Stanza I, 1.

Bij het eerst ontwa-
ken bevindt Brahma
zich in denzelfden
toestand als de ont-
wakende mensch.
Hij is zichzelf be-
wust, het "ik" is ont-
waakt, doch inhoud
heeft dit bewustzijn
niet. Dit definiëerden
wij, in ons vorig arti-
kel, als het werk-
woord "zijn" in de

onbepaalde wijs. Doch dan ziet Brahma tegenover zich "Mulapra-
kriti" d. i. Parabrahma van den objectieven kant en herkent dit als
"niet-ik". Dit "niet-ik" werpt Brahma weer op zichzelf terug. Het is
de stem, die hem gebiedt in zichzelf te zoeken. En in zichzelf schouwend,
wordt de Logos zich den volledigen inhoud van zijn bestaan bewust.
Hij ervaart dan alles, wat aan dit moment vooraf ging, in logische
orde zich ontwikkelend, wat dit moment, dit punt van zijn bestaan
veroorzaakte. Waar nu ieders wereld zoo groot is, als men haar kent,
is ook Brahma's wereld daar begrensd, waar tusschen Brahma's zelf-
bewustzijn en Mulapra-kriti contact mogelijk is. De grens der ruimte
is dus daar, waar dit contact ophoudt. Zich zijn volledig bestaan her-
innerend, spreekt Brahma dan het scheppend woord: "Dit is mijn heelal!"
De eerste fase is die van het zich bewust worden, het loutere *ik*, een
bewustzijn zonder inhoud, door de Brahmanen genoemd: Brahma-
nirguna, de eigenschaplooze Brahma. De bewustwording doet Brahma
zichzelf volledig kennen. Nu is alle herinnering aanwezig, het *ik*-bewustzijn
is thans vol eigenschappen, karakter, streven. willen. De Brahma-saguna,
de Brahma met eigenschappen, noemen de Hindoes hem.

Geven wij ons nu nogeens rekenschap van de verhouding tusschen
Brahma en Parabrahma, dan wordt 't ons duidelijk, dat de laatste alleen
door den sluier van Mula-prakriti gekend kan worden. Deze wortelstof
is dus de eigenschaplooze Parabrahma van *objectief* standpunt gezien.
Hier ervaren wij nu een verschil tusschen ons ontwaken en dat van
den tot zelfbewustzijn gekomen Brahma. Bij ons ontwaken is het
niet-ik in tallooze vormen daar, om herkenning vragend. Bij het ont-

waken van Brahma staat de wortelstof eigenschaploos tegenover hem. Waar wij in onze herinnering naar herkenning der dingen streven, heeft in den Logos een geheel ander proces plaats. Immers het kennen kan bij ons pas tot stand komen, indien aan drie mogelijkheden voldaan is. Er moet n.l. een bewustzijn aanwezig zijn, een kennen, en daar tegenover iets dat gekend kan worden, iets objectiefs. Vervolgens moeten wij een verband leggen tusschen denken en ding, hetgeen wij "kennis" noemen. Kennis is dus een verband tusschen een kennen en een object. Wie van het bestaan van eenig ding niet afweet, voor hem „bestaat" 't niet. Doch bij den ontwakenden Brahma is deze drievoudige mogelijkheid niet noodig. Want Hij is de kenner, de kennis en het gekende in één. Wel zijn deze drie elementen aanwezig, doch op gansch andere wijze. Een analyse van de begrippen Brahma zonder- en met eigenschappen leert ons, dat beide op drie-voudige wijze bestaan.

Brahma-nirguna, dus de eigenschaplooze Brahma, het *ik* zonder inhoud, definiëerden wij als het *Zijn* in de onbepaalde wijs, door de Hindoes "Sat" genoemd. Dit begrip van "Zijn" zegt echter niets, zou iets louter negatiefs zijn, indien niet het begripen van dezen toestand ernaast gesteld kon worden n.l. het bewuste Zijn, in het oosten Chit geheeten. Dit bewuste Zijn, dit algeheel besef van te zijn, zonder eenigen invloed uitoefenende kracht, zonder eenige beperking, het louter door zich en in zelf zijn, omvat het begrip van gelukzaligheid, Ananda, voor zoover wij dit ons denken kunnen. Sat, Chit, Ananda zijn dus samen de drievoudige Brahma-nirguna, de loutere Brahma, zich zelf kennend.

Doch door het herkennen van het "niet-ik", de mulaprakriti, op zich zelf teruggevoerd, wordt Brahma thans de eigenschaps-volle. Alle strevingen zijn aanwezig — Zijn wil. De kenners van Zijn Zelf is volkomen — Zijn Wijsheid. Zijn krachten, die het heelal, zijn lichaam, tot aanzijn zullen roepen, wachten om aan 't werk gezet te worden — Brahma's werkzaamheid. En als eigenschappen van Brahma-saguna noemen wij Wil, Wijsheid en Werkzaamheid.

Wie de Geheime Leer bestudeert, zie dus goed toe, of van Brahma-nirguna of van Brahma-saguna sprake is, en veel verwarring zal voorkomen worden. Vatten wij nog eens het moment in het oog, dat Brahma door het schouwen van Mulaprakriti denkt: "Dit ben ik niet", en daardoor tot de erkenning komt van den volledigen inhoud van zijn bewustzijn: dan was deze erkenning slechts mogelijk doordien tusschen dit *ik* en dit *niet-ik* een betrekking tot stand gekomen is. Want wat

niet gekend wordt, dat, waarvan men het bestaan niet bewust is, is niet.

Wij mogen dus gevoegelijk aannemen, dat de eigenschappen van Brahma, door de betrekking, die tusschen Hem en de eigenschaplooze wortelstof ontstaan is, daarop worden overgebracht en wel zoo, dat Wil, Wijsheid en Werkzaamheid, die wij als de eigenschappen van Brahma-saguna leerden kennen, als wijzigingen in het grondprincipe der stof zullen optreden.

Nu dient hier goed begrepen te worden, dat de volgende beschouwingen *alleen gelden voor een wezen, dat zich buiten Brahma denkt, dus Brahma's denken objectief schouwt in stof en vorm.*

Omdat de geest nooit geschouwd kan worden, doch alleen in vorm objectief waarneembaar is, zal Brahma-saguna zich slechts openbaren kunnen — dus gezien worden door wezens, die geïndividualiseerd zijn — in een kleed, of sluier door de Hindoe's "Daivi-prakriti" geheeten, het lichtend gewaad van den Logos. "Dit is mijn hoogste begoocheling" (maya) zegt de Heer in de Bhagavad-Gîta. En nu onderscheide men goed den sluier, waardoor Parabrahma aan Brahma verschijnt, van de Daivi-prakriti, waardoor Brahma zich aan de uit hem geboren wezens manifesteert.

Was de eerste eigenschaploos, omdat Parabrahma als de eigenschaplooze ervaren moet worden, zoo zou men Mulaprakriti door zijn betrekking met Brahma-saguna een wijziging kunnen zien ondergaan, die een objectieve beschouwer — stel dat er zoo een ware — als een uit het evenwicht geraken der stof zou waarnemen. "Guna's" noemt de Hindoesche wijsbegeerte deze veranderingen en verstaat hieronder meer principen in de stof aanwezig, dan erin sluimerende krachten. Het best nog zouden wij de guna's kunnen vergelijken met een drievoudig inwonend rythme, dat tot werkzaamheid geprikkeld de mulaprakriti uit zijn evenwichtstoestand brengt, zoodat telkens één of twee der drie guna's het overwicht heeft, terwijl toch de golving zelve niet "iets" is. Leerden wij Brahma's leven nu kennen, zich manifesteerend als Wil, Wijsheid en Werkzaamheid, dan zal de stof- voor een objectief beschouwer, evenzeer een drievoudig principe of drievoudige werkzaamheid ontplooien, met dien verstande dat het aspect van Wil in den Logos als de guna Tamas, of traagheid, inertia, weerstand in de stof zal optreden. Het Werkzaamheid-aspect zal, zijn stempel op de stof drukkend, deze de mogelijkheid van beweging verleen, van dooreen loopende

golvingen en trillingen ¹⁾, terwijl het Wijsheid-aanzicht de stof zijn harmonisch, evenwichtig rythme zal opleggen.

Uit deze drie guna's of rhythmten, die zich op zevenvoudige wijze manifesteren kunnen, wordt de stof opgebouwd. Deze guna's treden afzonderlijk of gecombineerd op, zooals men bijv. door menging uit drie kleuren zeven tinten verkrijgen kan en uit deze zeven weder een oneindige combinatie, door onderlinge verbindingen, mogelijk is.

Men houde echter in het oog, dat van geformeerde stof nog geen sprake is, niets dan mogelijkheden, van wat later elementen zullen worden, zijn hier aanwezig.

Dus goed bezien is de stof het kleed Gods *objectief* geschouwd en zijn de vele vormen Gods-gedachten van verkeerd — d.i. van subjectief — standpunt gekend. Het geheele wereldproces is dus het denken Gods of een logische opvolging van gedachten, reikend van het eene pralaya tot het andere, van mogelijkheid tot verwezelijking. Doch dan wordt het ons duidelijk dat dit logische proces van gedachten-ontwikkeling *objectief gezien* de ontwikkeling der stof is, de voortbrenging van eenvoudige ²⁾ tot ingewikkelde vormen, d.i. van het evolutie-proces. Daarom schouwt hij, die de vormen doordringt, het eeuwige leven, dat dien vorm opgebouwd heeft, en zal, waar de veelheid verdwijnt het Eene ervaren worden, die oorzaak aller oorzaken.

Wie deze uiteenzetting over het te voorschijn treden van den Logos, heeft kunnen volgen zal bemerken, hoe ongedwongen de zevende schloka van de derde Stanza in de Geh. Leer zich nu laat verklaren.

“Zie nu, o Lanoe! Het ongeëvenaarde schitterlicht: Heldere ruimte (Brahma-saguna gekleed in zijn Daivi-prakriti), zoon van donkere ruimte (Brahma-nirguna), die de diepte der groote donkere wateren (mula-prakriti) ontstijgt. Het is Oeaohoo, de jongere (Brahma-saguna). Hij treedt stralend te voorschijn als de zoon (Brahma-saguna, de stralende zoon van Parabrahma); Hij is de vlamme, Goddelijke Wijsheidsdraak. De Een is Vier (Parabrahma als eenheid manifesteert zich als de vier-voudige Brahma, d. w. z. als Brahma-saguna's drie-

¹⁾ Men denke daarbij — om een voorbeeld aan onze stof te ontleenen — aan de electronen, die in verschillende banen, met verschillende snelheid bewegend, hoogstwaarschijnlijk de ons bekende natuurkundige elementen samenstellen; dus uit eenzelfde materie gebouwd, door hun wisselend rythme telkens een ander element te zien geven

²⁾ Van ons menscheijk standpunt n.l. bezien, want één-voudig is in de stof niets.

voudig aspect en de samenvatting daarvan als Ahamkara) en Vier verbindt zich met Drie (de drie-voudigheid der stof als guna's). Uit hun eenwording ontstaat de Sapta (Zeven) in welke de zeven zijn, die de Tridasa (de drie maal tien, de scharen of menigte, d. w. z. de vele) worden. Zie hem (Brahma-saguna in zijn aspect van werkzaamheid) den sluier heffen en dien van Oost naar West ontplooien. Hij sluit het opperste (Parabrahma) buiten en doet het onderste (prakriti) als de groote illusie aanschouwen. Hij bepaalt de plaatsen voor de blinkenden (Deva's, Dhyan-Chohans) en herschept het bovenste (daivi-prakriti) in een oeverlooze vuurzee en het eene geopenbaarde (Akasha of het eerste geopenbaarde gebied) in de groote wateren."

J. VAN DIJK.

DE GEMASKERDE.

DOOR

SERGE BRISY.

(Vervolg.)

EERSTE TAFEREEL.

DE DOOD.

(Een zeer armoedige kamer. Rechts een tafel met een brandende lamp en een stoel, op het voorplan. Links, op den achtergrond, nog een tafel met een gascomfoor. De lamp alleen verlicht het tooneel.)

(Een vrouw in 't zwart (de Ziel) zit aan de tafel rechts en mijmert droef. Haar gebarenspeel begeleidt de woorden, om haar heen gesproken en die haar eigen gedachten zijn.)

Eerste Stem (onzichtbaar, nabij de Ziel). Waartoe? (De Ziel schrikt op en luistert.) Waartoe? Is het leven waard te worden geleefd? Waarom nog strijden? En wat heeft deze zieke en laaghartige eeuw de wereld gegeven? De meedoogenlooze oorlog heeft, op de slagvelden, bloed met bloed vermengd, begoocheland de kleinsten zoowel als de grootsten, waanzinnig wekkend hoop op een tijd van vrede en rust, na een massamoord, gruwelijker dan de geschiedenis ooit heeft gedroomd. Hoe hebben zij al niet gezongen over de eenheid der volken, verkleefd met het vergoten bloed? Hoe hebben zij opgehemeld den heldenmoed der soldaten en de dapperheid der menigten? Welke ver-

goeding hebben zij niet beloofd aan het volk, gemarteld, in de schaduw van het gebeuren? En toch, terwijl de wereld zich ternauwernood oprecht uit dien helschen volkenstrijd, terwijl iedere enkeling zich, met angst en leed, een gewonde en tevens een moordenaar voelt, blijft de sterke den zwakke vertreden, blijft het goud stroomen in de handen der vermetelen, die het durven veroveren en uit hoogmoed verspreiden, terwijl de weelde meer dan ooit de armoede beleedigt en de ellende moordt om op haar beurt te heerschen.

Tweede Stem (*van de andere zijde*). Waartoe? Waarvoor? De aangroeiende bezwaren van het leven drijven de menschen tot wanhoop. De economische crisis verrijkt, op zeldzame uitzonderingen na, alleen wie geen gewetensbezwaren kennen en verarmt de eerlijken en de arbeidzamen. Wijl het goud als een meester heerscht, verdwaast de drang naar weelde de eenvoudigsten en de kunst, in dien onreinen stroom verzonken, is met de zielen geheel ontaard. De vriendschap verraadt, de liefde liegt, de woorden klinken hol van lippen door logen vergiftigd, de secten verloochenen den opgang naar het Ideaal.

(*Zij verbergt het gelaat in de handen.*)

De Gemaskerde (*op den achtergrond, nog onzichtbaar.*) Wat verwacht gij nog, arme vereenzaamde ziel? Bleef uw geloof in den oorlog bestaan? Gij vreest de vergelding, want uw zelfzucht heeft bij het vooruitzicht van nieuwe slachtingen. Gij twijfelt aan de uitkomst, die niet anders gelijkijkt dan een rennen naar den afgrond. De harten, blootgelegd door het tragisch gebeuren, toonden u evenzeer de mensche-lijke grenzen van heldenmoed als van lafheid. En de tegenstelling, haar spel spelend met u evenals met die wankelen harten, drijft u van moed tot vrees, van toewijding tot zieledorheid, van offervvaardigheid tot hebzucht. Zijn uw daden eerlijk gebleven, uw gedachten, gekneusd in den smeltkroes der algemeene ideeën, zijn vaak bezoedeld door het gif der kleingeestigheid. En gij werd meegesleept in dien ondergang. En gij aanschouwt uzelve, ontzet, onherroepelijk verloren in den chaos der rouwende wereld.

Eerste Stem. De politiek — verrot!

Tweede Stem. De godsdienst — bezoedeld!

De Gemaskerde. De eenheid der menschen? — Utopie!

(*Wreed hoonlachen achter de schermen.*)

Eerste Stem. O, die waanzinnige weelde, die tot niets leidt en die enkel den drang naar genot verergert!

Tweede Stem. O, die jacht naar genot, die de ziel verdooft in een slaap vol bange droomen!

De Gemaskerde. O die goudkoorts, aanzwellend zonder ooit één te laven!

Eerste Stem. Waartoe nog leven in die woestenij van den geest?

Tweede Stem. Waartoe leven?

De Gemaskerde. Waartoe?

(Klaagtonen).

De Gemaskerde *treedt binnen. Een zwarte sluier dekt zijn gelaat. Onder zijn sluier brandt een rood electrisch lampje en beschijnt het verduisterd tooneel. De Gemaskerde gaat zwijgend staan naast het gascomfoor. De Ziel rijst op en begeeft zich wankelend daarheen. Maar bij 't aanschouwen van die sombere verschijning, deinst zij huiverend terug.*

De Gemaskerde *(den gebiedenden arm naar haar uitstrekkend).*
Durf het gebaar te wagen, dat u bevrijden zal!

Eerste Stem. Durf.

Tweede Stem. Durf!

(Langdurig gefluit, als van den wind, achter de schermen. De Ziel deinst nog verder achteruit).

De Gemaskerde — Lafhartigheid! lafhartigheid! Leef of sterf, maar sleep geen plantebestaan voort in misdadige traagheid! Is dat leven, droomen, terwijl uw geest onophoudelijk de voorstelling oproept van het noodlottig middel tot uw bevrijding? Wat vreest gij? Is de dood niet de vernietiging? En is het Niet verschrikkelijker dan de duisternis, waarin de zielen nederzijen? Nader! Aarzel niet. Vervul deze woning met verpestende dampen; zij zullen niet verpestender zijn dan die de verdorven geesten en de vergiftigde harten uitademen. Stort u dapper in het duister en verlies u in de eeuwige vergetelheid.

(Hoonlachen achter de schermen.)

De Ziel *(met een diepen snik.)* O!

De Gemaskerde. — Sterf aan uw wil, te leven in dezen tijd van moreele verwildering. Sterf aan het wanbegrip der menigte! Sterf van honger en smart. Sterf, vermoord door teleurstelling en walging! Sterf aan den waan dat gij een ziel bezat!

Eerste Stem. — Sterf!

Tweede Stem. — Sterf!

(Lachen en fluiten achter de schermen. Zij weent wanhopig.)

De Gemaskerde (*hoonend.*) Een ziel! Voorheen misschien hebt gij een ziel bezeten. Maar wat is er van haar geworden? En wat is zij trouwens in dezen tijd van nutsbejag, nu het lijf weegt en berekent wat het een nieuw genot kan verschaffen of een nieuwe begeerte opwekken? Hebt gij een ziel? Neen . . . neen . . . Alle zielen zijn gestorven en hun dood volgde onmiddellijk op den dood van de Aarde. Want dit was haar gruwelijk lot: haar kinderen de goddelijke vonk te doen verwerpen, die in haar was gezaaid. (*Zegevierend*) De duisternis heeft eindelijk gezegevierd over de materie. En wijl de ziel van stof omkleed alleen kan leven in de stof als zij nog den weg vindt ten hemel, is uw ziel, evenals alle zielen der wereld, verdoold op den dorren verlaten weg. Alle poorten vindt zij gesloten. Zij voelt zich in een kooi gevangen en weeklaagt, wijl zij haar vleugelen aan de wreede tralieën wondstoot.

(*Hij treedt tot haar.*) Ontleed uzelve en sidder. Uw brein, overmatig ontwikkeld door het theoretisch geredeneer en door de stellige wetenschap, voelt nog somwijlen verrijzen als zwakke lichtglimpen, die het weldra vergeet, wat eens het schitterend licht was van zijn ziel. Maar hij verwerpt dat gevoel, als een hinderlijke droom en, verre van het goddelijke te zoeken, waardoor het leefde en het leven liefhad, deinst het er voor terug uit hoogmoed en durft er niet meer in te zien dan onbeduidenden kinderwaan. (*Onverbiddelijk*) Uw ziel is dood, gij zijt nog enkel maar een lichaam, verzwakt door honger en verdriet. Geef dus de aarde die handvol stof terug, die u niet eens behoort. Vergeet. Gij kiest het beste deel. Waarom u rusteloos bewegen in een wereld die zichzelf verscheurt en vermoordt? Waarom hopeloos weenen bij elke nieuwe moeilijkheid, voorspellend nieuwe nederlaag? Waarom nog strijden, terwijl gij zeker zijt te worden overwonnen? (*Zacht en dringend*) Kom tot mij. Ik wacht u. Ik alleen zal u heden den ijskouden kus geven, dien gij begeert.

De Ziel (*terugdeinzend*) Ik ben bang.

De Gemaskerde. Is het leven, dat gij leidt, niet verschrikkelijker dan de dood, dien gij roept?

De Ziel (*sidderend*) Ik ben nog zoo jong.

De Gemaskerde. (*met wreede ironie*) Jong? gij jong? . . . Hoe durft gij dat beweren? Torscht gij niet op uw tengere schouders den last van alle vervlogen eeuwen? Armzalig fragment van het mensdóm, verbeeldt gij héel het mensdóm niet in zijn afgrijselijk verval? Jong? . . .

Jong?... Gij?... Neen, neen!... Oud, gebroken, versleten... op... met verarmd bloed... met een hart verslonden door ellende... een vermoorde ziel.

(Bij deze woorden heel zachte muziek. Zij springt op, heft het gelaat en luistert.)

De Gemaskerde. *(in toorn. Men voelt dat hij zich beijvert, die hinderlijke stem met zijn luidere woorden te overschreeuwen)* Vermoord, uw ziel door een ál te langdurig verzinken in twijfel. Vermoord wijl zij niet begreep wat van haar werd geveegd, in den loop van het leven. Vermoord door brute onwetendheid. Vermoord door slaafsche zelfzucht en domme verwatenheid *(De muziek begeleidt zijn crescendo)*. Vermoord door redeloozen haat en verzaking van plicht. Vermoord door haar trots op haar vergeten van ál wat heilig is. Vermoord door den haat!

De Ziel *(die naar de muziek is blijven luisteren met een wanhoopskreet, die om hulp roept:*

Help mij, help... mijn ziel!

(Het scherm schuift snel dicht.)

TWEEDE TAFEREEL.

HET MASKER.

Rood en blauw licht vermengd. Rechts vormt een kamerschut twee ingangen. Deur links opzij. Het tooneel beneden is leeg. Op de galerij De Engel (zichtbaar, alsof hij iemand riep.)

Elk wezen is voor zichzelf zijn eigen weg. Wie overwinnen wil moet stijgen en alle treden van het leven beklimmen, van de eerste tot de laatste. De misstappen tellen weinig mee, vergeleken bij de ervaringen, die verworven moeten worden, want wie vaak valt en telkenmaal weer opstaat, gaat vooruit. Het eigen leven overstijgen is versmelten in het Leven van het Heelal en er zich in verliezen, en ontdekken in het diepste van zichzelf de Ster van zijn hart.

(Triomfmuziek. Langzaam verdwijnt de Engel. Stilte. Door de zijdeur treedt binnen de Ziel gekleed in lichtblauw.)

De Ziel. Strijden! rusteloos strijden! Zonder ophouden strijden en verwerpen den dood!

(Door den ingang gevormd door het schut en het dichtst bij de ziel

treedt een knaap — Genot — bekranst met druiventrossen en gebladerte in het rood gekleed.)

Genot. *(lachend, biedt haar een tros aan.)* Wilt gij?

De Ziel. *(Zich dichter in haar sluiers hullend om hem niet aan te raken.)* Neen.

Genot. Waarom mij vreezen?

De Ziel. Ik vrees u niet.

Genot. Sluit gij uw hart niet als ik nader?

De Ziel. Wat gaat u dat aan?

Genot. Het hart, dat zich sluit, uit angst, is weldra bereid, zich te geven.

De Ziel. Mijn hart behoort mij niet meer.

Genot. Aan wie behoort het?

De Ziel *(De oogen luikend, zacht, in extase.)* Aan het Leven.

Genot. *(met een schaterlach.)* Wat is het Leven?

De Ziel. *(hem verstootend)* Voortdurend strijden... zonder ophouden strijden en verwerpen den dood.

Genot. *(haar volgend, zacht)* Ben ik de dood?

De Ziel. *(hem verstootend)* Al wat niet het leven is, is de dood

Genot. *(haar aanziend met geveinsde teederheid)* En wat ben ik?

De Ziel. Gij zijt het genot, gij zijt de begeerte, gij zijt de zinnelijkheid. Gij zijt de vijand der ziel en de dienaar der stof. Ik ken u, wijl ik voorheen al te vaak voor uw lokstem bezweek en bij u vergat de uren van den dood, die de uren van het leven zijn.

Genot. *(heel zacht)* Moet men niet liefhebben?

De Ziel. Het leven moet men liefhebben.

Genot. *(spottend)* Hoe?

De Ziel. Door strijd, die fier den dood verwerpt.

Genot. Puriteinsche strengheid?

De Ziel. Neen. Reinheid in de liefde.

Genot. *(pogend, haar te grijpen)* Is liefde niet het opperst genot?

De Ziel. *(hem verstootend.)* Wat noemt gij liefde? Is het de band, die twee zielen vereenigt of de keten, die twee lichamen samensmeedt? Laat aan de dieren de dierlijke liefde over en laat ons maken van onze gelouterde liefde de volledige overgave van ons wezen aan het Leven voor de schepping van andere levens. Verheffen wij onze liefde tot het goddelijke, niet om te genieten, maar om te geven en laat ons fier zijn op ons scheppen van nederige levens, gelijk God het Eeuwige Leven schept.

Genot. (*spottend.*) Wie zal u kunnen voldoen?

De Ziel. Het Leven.

Genot. (*zacht, haar naderend.*) Gij zult mij betreuren.

De Ziel. Neen.

Genot (*haar in de armen nemend.*) Uw lippen zullen de mijne roepen.

De Ziel. Neen.

Genot (*haar weer omarmend.*) Uw armen zullen reiken naar mijn armen.

De Ziel (*hem krachtig verstootend.*) Neen... neen...

Genot (*bruusk teruggedrongen naar het schut en er op leunend, met plotseling uitbarstende woede.*) Gij zult kermen van verlangen naar mijn vlamme kus!

(*Heel zachte muziek. Zij luistert.*)

De Stem van den Engel. Wie overwinnen wil moet stijgen en, zonder zwakheid, beklimmen alle treden van het leven, van de eerste tot de laatste.

De Ziel (*met een gebaar, alsof zij den last van heel een verleden afwierp.*) Neen, deze trede overschreed ik zooeven.

(*Zij wendt zich om tot den knaap. Hij heeft het grijnzend masker voor het gelaat en verdwijnt met een schaterlach. Zij siddert en knielt. De muziek sterft langzaam weg.*)

De Stem van den Engel (*begeleid door de wegstervende muziek.*) Hoe donkerder de schaduw is, hoe meer de ziel gevaar loopt, te verdwalen, maar de weg wordt verlicht, zoodra de Ster is ontdekt in het hart.

Van den tegenovergestelden kant, vanwaar Genot kwam, treedt een gestalte binnen, somber en gebogen, in een pij, die toch geen nonnekleed is.

De Onverdraagzaamheid. Bid! bid! laat niet af van het gebed! Gij doet er wel aan de liefde te verwerpen. Zij is verraderlijk en leidt naar den afgrond van het onvermijdelijke.

De Ziel (*eenvoudig, met opgeheven hoofd.*) Ik verwerp de liefde niet.

De Onverdraagzaamheid (*beleedigd.*) Is liefde geen hinderpaal?

De Ziel. Neen.

De Onverdraagzaamheid. Wat dan?

De Ziel. Het Leven.

De Onverdraagzaamheid. Elke liefde?

De Ziel (*ernstig en langzaam.*) Wie overwinnen wil moet stijgen en, zonder zwakheid, alle treden van het leven beklimmen, van de eerste tot de laatste.

De Onverdraagzaamheid. Wie ontleent gij die spreuk?

De Ziel (*ontroerd.*) Aan mijn ziel.

De Onverdraagzaamheid (*schouderophalend*) Dwaze! wat is de ziel?

De Ziel. De levensvonk.

De Onverdraagzaamheid. De vonk dooft uit gelijk alle liefden.

De Ziel. Elke liefde is een weerschijn van de groote Liefde. Elk afzonderlijk leven is een weerschijn van het Leven. De ziel, die naar liefde dorst heeft deel aan de groote Liefde alleen in zooverre zij haar begrijpen kan. Het afzonderlijk leven begrijpt alleen van het groote Leven wat zij er van kan gevoelen. De liefde is de scheppende kracht van het leven.

De Onverdraagzaamheid. (*hoog*) Vergeeft gij dan alle zonden?

De Ziel. (*deemoedig*) Wat heb ik te vergeven, ik, nederige zondares?

Ik veroordeel niets. Ik aanschouw den kringloop van het leven in de schepselen en van de schepselen in het leven. . . En ik zoek. . .

De Onverdraagzaamheid. Wat zoekt gij?

De Ziel. De waarheid.

De Onverdraagzaamheid. Waar is zij?

De Ziel. In het leven.

De Onverdraagzaamheid. In alle levens?

De Ziel. Wie zich bepaalt tot den vorm, vermoordt het leven. De vorm is een ervaring, die beleefd moet worden, maar niet het leven zelf.

De Onverdraagzaamheid. (*na een poos, hard, koud*) Gelooft gij?

De Ziel. Ja.

De Onverdraagzaamheid. Waaraan?

De Ziel. Aan het Leven.

De Onverdraagzaamheid. En God?

De Ziel. God is het leven.

De Onverdraagzaamheid. Vreest gij niet God te lasteren?

De Ziel. Het is onmogelijk de goddelijkheid van het leven te lasteren.

De Onverdraagzaamheid. Zich afwenden van den gewonen regel is den weg verlaten, door anderen betreden.

De Ziel. Elk is zichzelf zijn eigen weg.

(*Muziek.* De Ziel treedt de Onverdraagzaamheid voorbij en luistert

lang. Eindelijk wendt zij zich om. De Onverdraagzaamheid heeft het masker voor het gelaat en staart de ziel strak aan.

De Ziel (huivert even).

De Onverdraagzaamheid. Gij zult mij betreuren.

De Ziel (alsof zij met één schouderbeweging de last van heel een verleden van zich afwierp). Neen — neen — deze trede heb ik zoo-even overschreden.

De Onverdraagzaamheid buigt het hoofd en deinst heel langzaam terug, ternauwernood De Ziel durvend aanzien, die haar aanblijkt, edel en kalm.

(Zeer langzaam schuift het scherm dicht.)

(Wordt vervolgd.)

BOEKBESPREKING.

The Conquest of Illusion door J. J. v. d. Leeuw. LLD. Uitg.: Alfred A. Knopf, London 1928 s. 10.6. p. p. 234.

Fichte heeft eens gezegd: "Wat voor filosofie men kiezen zal, hangt hoofdzakelijk daarvan af, wat voor mensch men is", daarmee te kennen gevende dat niet in de eerste plaats de logische structuur over de waarde van een wijsgeerig stelsel voor den mensch beslist, maar de dieper gefundeerde grondslagen ervan. Had toch elke wijsgeer dit ingezien, en er naar handelend, zijn uitgangspunten duidelijk geformuleerd! Hoeveel zinledige strijd tusschen de aanhangers van uiteenlopende stelsels ware achterwege gebleven.

The Conquest of Illusion laat zijn lezers geen oogenblik in twijfel omtrent de laatste steunpunten van des schrijvers wijsgeerig inzicht. Integendeel niet alleen, dat het in den aanvang onomwonden is uitgesproken, ook bij de behandeling der verschillende problemen blijven we ons steeds bewust van het innige verband tusschen dit uitgangspunt en de conclusies. Het spreekt van zelf, dat daardoor voor degenen die het uitgangspunt onjuist oordeelen de rest aan waarde verliest; wie het daarentegen in meerdere of mindere mate plausibel vindt kan de schrijver niet anders dan dankbaar zijn voor die openhartige duidelijkheid.

Elke ware wijsgeerige bespiegeling dan behoort gedragen te worden door de eigen innerlijke ervaring van dat, "wat alle begrip te boven

gaat." Life is not a problem to be solved, it is a mystery to be experienced." In die ervaring, beleeft de mensch het Volstrekte, waarin alle begrenzungen wegvallen, waarin eenheid en veelheid te zamen bestaan, waarin niet het een óf het ander, maar steeds het een in het ander is. De weg, die tot de mystieke aanraking met het ware wezen der dingen voert, is de eeuwen-oude weg van den mysticus: het zich afwenden van de wereld der uiterlijkheden, het tot algeheele rust brengen van het voortjagende begeerte- en gedachteleven, het vinden van de innerlijke stilte, die eerst dreigend en dood lijkt — leegte waarin de mensch vergaat — maar waar doorheen hij tot het Ware Leven komt. Alle mystiek van Oost en West, uit de grijze oudheid en uit het heden spreekt hier dezelfde taal, getuigt van dezelfde ondervinding. Hierin ziet de schrijver — o. i. ook volkomen terecht — een bewijs voor de objectieve waarde van al deze persoonlijke ondervindingen. Wie deze ervaring niet kent, leeft onder den ban van een begoocheling. Het in zijn bewustzijn op een zeer bepaalde wijze tot stand gekomen wereldbeeld is voor hem volkomen onafhankelijke objectieve werkelijkheid. Dit nu is illusie. Men versta dit goed. "De illusie ligt "niet in de dingen op zich zelf, noch in het beeld dat ze verwekken "in mijn bewustzijn, maar in mijn opvatting van dat beeld als het "werkelijke ding, als object bestaande onafhankelijk van mijn bewust- "zijn." Die illusie te boven komen in mystieke ervaring der ware Werkelijkheid beteekent dan tevens inzien, dat geen wijsgeerig probleem kan worden opgelost door het aan die illusie gebonden verstand. Hieruit wordt de tegenstelling verstand — intuïtie en de daarmee evenwijdig loopende wetenschap — wijsbegeerte (met als bijzonder geval occultisme — mystiek) ontwikkeld. Met een nimmer aarzelende consequentie wordt de scheidingslijn tusschen deze tegendeelen getrokken. Vooral op dit punt zal dit boek bij velen van ons verhelderend kunnen werken en tot nadenken prikkelen, tot weer eens in kritische bezinning doorgaan van wat we in ons zoeken naar Waarheid hadden vergaderd. Vele in theosofische kringen vaak gekoesterde denkbeelden worden door den schr. aangetast, al blijft er na dit aantasten nog wel iets waardevols (of waardevollers) over. Zoo, als het occultisme ondergebracht is aan de zijde der wetenschap en niet aan die der wijsbegeerte, volgen de consequenties: "Het occultisme heeft evenmin als de wetenschap een antwoord te geven op de laatste (levens) vragen . . . " . . . Het is van belang dit goed in te zien, vooral daar in de Theosofie

zoo vaak het occultisme er aanspraak op maakt een filosofie en antwoorden op de vragen des levens aan te bieden . . . Occult onderzoek is onderzoek van een wereldbeeld, geen ervaren van de werkelijkheid Geen helderziend onderzoek op welk gebied ook kan ooit "de eenheid van het leven waarnemen." De schr. heeft — het spreekt wel van zelf — een open oog voor "de belangwekkende en waardevolle uitkomsten van occult onderzoek" maar wijst herhaaldelijk op het fundamentele misverstand, dat ontstaat, als ze gehouden worden voor "philosophische waarheden."

Deze geheele tegenoverelkanderstelling wortelt in die van het Volstrekte en het Betrekkelijke (de illusie) en ook deze wordt in een zeer lezenswaard hoofdstuk klaar en doorzichtig doorgevoerd. Het Volstrekte te maken tot een superlatief van het grootste, het machtigste en het schoonste wat we ons denken kunnen, ziedaar de groote ketterij. In de wereld van het betrekkelijke is steeds grootheid boven andere grootheid de weg naar het Volstrekte gaat niet langs de altijd stijgende lijn van groter en groter, van meer en meer, van edeler en edeler," (dus niet langs de Occulte Hierarchie en den Heer van een Stelsel enz. opwaarts) „*wij kunnen het Volstrekte bereiken op het punt waar we nu zijn, even goed en even slecht als we het kunnen, wanneer we het grootste wezen in de wereld van het betrekkelijke zijn.*

Aan de groote vraagstukken der wijsbegeerte illustreert de schr. dan zijn voornaamste stelling, dat het verstand niet tot oplossen in staat is, erger nog, dat het tal van vraagstukken geheel verkeerd stelt, dat het de ware kunst van vragen niet eens verstaat. Vele wijsgeerige vraagstukken zijn voor hem "wrong problems"; wie den weg ging, welke uit het betrekkelijke weg naar het Volstrekte voert; doorziet het onzuivere in de opstelling van het probleem. Het raadsel der schepping, de tweevoudigheid geest-stof, het vraagstuk van het kwaad, de vrijheid van den wil, de rechtvaardigheid in het leven, de onsterfelijkheid, komen achtereenvolgens aan de orde. Al staan al deze hoofdstukken niet op de zelfde hoogte, steeds weer is het een genot de behandeling en ontleding van zulk een "wrong problem" te volgen en mee te denken. Een bijzonder mooi hoofdstuk "In the light of the Eternal", waarin de schrijver op zeer gelukkige, echt-theosofische wijze de tegenstelling wereldaanvaarding en wereldontvluchting te boven komt, besluit het boek.

Een zeer belangrijk werk, dat ongetwijfeld zijn sporen in de komende

theosofische literatuur — we hopen ook in Theosophia — zal achterlaten. Een boek, dat aan klaarheid en strengheid van gedachte een wèldoende frischheid en oorspronkelijkheid paart. Wat al mooie en pittige aphorismen vonden we. We móéten er nog een paar overschrijven: "Weest op uw hoede voor den mensch, die zegt het vraagstuk des levens te hebben opgelost." "Alleen als het aan begoocheling gebonden verstand met zijn luidruchtige zelfbevestiging tot rust komt, kan de levende stem der Waarheid worden gehoord." "Ware verdraagzaamheid ligt niet in blind zijn voor karakteristieke verschillen, veeleer in het begrijpen, waarom deze verschillen bestaan en waarom ze waardevol zijn in de eenheid van universeelen godsdienst."

Vele vragen zal zeker elke lezer den schrijver nog willen stellen na een eerste lezing; vele, waarop wij vermoeden, dat het antwoord luiden zal: "tracht het mysterie te beleven." Een karakteristieke moeilijkheid zal echter wel blijven: de weg naar het Volstrekte gaat in een principieel andere richting, als die van evolutie — men leze het hierboven cursief gedrukte — hoe dan te begrijpen het onloochenbare feit, dat zonder een zekere rijpheid — die toch vrucht van evolutie is — het verlangen naar de mystieke vereeniging niet tot volle ontplooiing komt? Dat wijst toch op een verband tusschen den geheel in de wereld der betrekkelijkheden gelegen weg van evolutie en den uit die wereld wegvoerenden weg van mystieke ervaring. Hier voelden we een hiaat in den gedachtegang. Hoe is dat? Of is ook dit een verkeerde vraag?

Tot slot een verzoek. De schrijver is Nederlander. Zou hij de in onze eigen taal geschreven theosofische literatuur niet willen verrijken met een Nederlandsche bewerking van dit boek of althans er in toe kunnen stemmen, dat het onder zijn toezicht vertaald wordt? Hij zou de niet of niet-vlot Engelsch lezende theosofen daarmee een grooten dienst bewijzen.

Pr.

VAN VERRE EN VAN NABIJ.

Mevrouw Besant heeft een nieuw opschrift voor haar Redactioneele Rubriek in *Adyar Bulletin*, zij noemt die "The Crows Nest". In het nummer van April schrijft zij: "Ziende over de wijde wereld van uit mijn schuilplaats, merk ik op dat, zoowel op het stoffelijke als op de hogere gebieden, een geweldige vitaliteit en beweging geopenbaard worden. Vele aardschokken, cyclonen, overstromingen, stormen, vloedgolven, toonen de sympathie van Moeder-Aarde met de rusteloosheid harer kinderen. De Stille Oceaan wordt in het Noorden verontrust door het opwerpen van eilanden — toekomstige bergtoppen; door een oprijzen van den zeebodem in het Zuiden. Een lange barst in de korst der aarde loopt, naar men zegt, parallel met den equator en ver, ver weg in den hemel is een ster in tweeën gespleten. Rusteloosheid in het denkvermogen der bewoners; de bedreiging met oorlog wordt tegemoet getreden door wanhopige vredespogingen. Vlak bij huis ontwaakt Azië; de Islamietische Staten laten zich in het Westen gelden, terwijl burgeroorlog de oude Chineesche beschaving verscheurt. Een zeer interessante wereld om in te leven".

* * *

"De gebeurtenis, die het meest zwanger gaat van groote en wereldwijde veranderingen, is de vervulling van het opnemen "van het menschelijke in de Godheid" in Krishnaji den Geliefde. De rustige autoriteit van zijn publieke leeringen; de kalme onbarmhartigheid, waarmee hij afgedragen idolen van conventie, bijgeloof en zelfbedrog versplintert. Het hoog opheffen van idealen in hun plaats. De kreet van verzet tegen alle bedriegerijen en voorwendsels. Het terugwerpen van ieder individu op den innerlijken God; het smeeken aan ieder om te luisteren naar en te volgen "de Tyrannieke Stem" die uit het hart komt; het opwekken van de Goddelijke ontevredenheid, die niet kan worden gestild dan door het ontdekken van de Waarheid — deze boodschappen klinken door de heele wereld. "Gij zijt gebonden, verbreek uwe kluisters. Gij zijt verward in een web van uw eigen spinsel — trek het aan stukken. Gij zijt een slaaf van uwe lichamen, uwe emoties, uwe gedachten. Breek uwe banden. Sta op, vrij. Ik ben de deur ter Bevrijding. Ik werp de deur open. Ga er door op uw eigen voeten en neem bezit van het Koninkrijk van Geluk."

Dit is, naar het mij voorkomt, de boodschap van den Leeraar heden ten dage."

* * *

In verband met Indië en de moeilijkheid om in de Engelsche pers goede en ware berichten over Indië te krijgen, zegt zij: „*New-India* verschijnt weer tweemaal daags, 's morgens en 's avonds. De week-editie gaat door voor overzee-lezers en die in afgelegen provincies. Het zal

steeds *waar* nieuws naar vele landen — o.a. naar Groot-Brittanie — brengen."

* * *

In verband met het eerste artikel in dit nummer over Miss Mayo's boek "Moeder Indië" nog deze boodschap van Z.H. den Maharaja van Mysore aan zijn volk:

"Het is mijn ernstige wensch dat de geest van broederschap zal worden uitgestrekt tot de voortdurende verbetering van de omstandigheden van hen die minder gelukkig zijn dan wij zelf, ons herinnerend dat alle gemeenschappen gelijkelijk leden van mijn volk en kinderen van ons land zijn.

"Ik bid dat een gelijke geest zich zal uitstrekken tot de stomme schepsels en dat wij zullen zien dat de dieren, vooral die welke heilig worden geacht door ons, met steeds vermeerderende consideratie zullen worden behandeld, in verband met de gevoelens, die zij niet kunnen uiten.

"En ik doe een bijzonder beroep op de opgroeiende generatie om zoor zichzelf hoog te houden het ideaal van broederschap en goed burgerschap, zoodat zij, wanneer zij onze plaatsen moeten innemen, op alle goede wijzen zullen voortgaan met de bevordering en vermeerdering van de welvaart van ons geliefd Moederland."

* * *

Het volgende is ontleend aan "de Vrijzinnig Democraat" van 12 Mei j.l.:

HET "ONZE VADER" EN DE OORLOG.

"Onze Vader" — gij waagt het Hem Vader te noemen, terwijl gij uw broeder naar de keel vliegt?

"Uw naam worde geheiligd" — kan Gods naam meer ontheiligd worden dan door wederzijdschen oorlog?

"Uw koninkrijk kome" — bidt gij zoo, gij die uw heerschappij vestigt op bloedstroomen?

"Uw wil geschiede" — vrede wil God, maar gij rust u ten oorlog.

"Geef ons heden ons dagelijksch brood" — terwijl gij het zaaisel van uw broeder verzengt?

"En vergeef ons onze schulden, zooals ook wij vergeven onzen schuldenaren" — hoe kunt gij dat uitspreken, waar gij ten broedermoord ijlt?

"Maar verlos ons van den booze" — hoe wilt gij dit bidden, gij die er op zint, hoe gij uw broeder het meeste kwaad kunt berokkenen?

ERASMUS.

ZIEKENHUIS OF KRUISER.

"Wanneer een gevoel van onbehagelijkheid bij ons mocht opkomen, omdat de geneeskundige faculteit zoo duur is, dan komen vergelijkingen met andere kostbare bouwsels in ons binnenste naar voren. Hierbij heb ik niet in de eerste plaats het oog op groote bouwwerken in ons land, maar op de groote oorlogsschepen, die — een te dezen opzichte nog altijd verdwaasde — menschheid nog altijd meent noodig te hebben. Zelfs ons land bezit kruisers, die per stuk belangrijk meer gekost hebben dan dit geheele complex gebouwen. En nog veel erger is het wanneer wij onzen blik richten naar het buitenland.

De oorlogsmarine toch van verschillende groote mogendheden bouwt, in een tijd, waarin voortdurend gesproken wordt over beperking van bewapening, schepen, die per stuk vele malen duurder zijn dan dit geheele Boerhaave Kwartier. Ja, welker vervaardiging een belangrijk grooter bedrag, soms zelfs het dubbele vereischt van hetgeen noodig zou zijn, niet slechts om dit geheele complex te bouwen, maar om bovendien nog een som beschikbaar te stellen, groot genoeg om de dure exploitatie daarvan tot in lengte van dagen te verzekeren! Hierbij komt nog, dat deze zeemonsters, wanneer zij niet, tijdens een nieuwen aanval van volkeren-waanzin, binnen enkele minuten vernietigd worden, in luttel jaren, tengevolge van veroudering, volkomen onbruikbaar worden, veel spoediger dan bij zoo wisselende en voorwaarts schrijdende inzichten omtrent ziekenhuis- en laboratoriumbouw met ons Boerhaave Kwartier het geval zou zijn."

(Professor J. v. d. Hoeve, bij de officiële opening van de nieuwe Ziekenhuis- en Laboratoriumgebouwen te Leiden).

* * *

Uit het "Gasnummer", gewijd aan den Chemischen Oorlog van "De Nieuwe Koers", Maandblad voor de Vredesbeweging in Nederland en Offic. Orgaan van de "Nooit Meer Oorlog Federatie":

"DE GASOORLOG ALS OORLOG TEGEN VROUWEN EN KINDEREN.

Dat de oorlog der toekomst niet meer zal zijn een strijd van legers tegen legers, maar van volken tegen volken, waarbij het verschil tusschen combattanten en noncombattanten dreigt weg te vallen en waarin de vrouwen evenzeer zullen worden betrokken als de mannen, weten we langzamerhand wel. Waar we ons echter wel eens goed rekenschap van mogen geven is het feit, dat in den gasoorlog — wat de oorlog der toekomst ongetwijfeld zal zijn — vrouwen en kinderen niet alleen niet gespaard zullen worden, maar dat zij daarin, veel meer dan de mannen, zullen worden bedreigd, dat de gasoorlog is: de oorlog bij uitnemendheid tegen vrouwen en kinderen.

In de eerste plaats: waar zullen de gasaanvallen het meest op gericht

worden en waar doen ze het meeste kwaad? Niet aan het front, waar de mannen zijn, maar in de groote steden, waar in oorlogstijd de groote meerderheid der bevolking uit vrouwen en kinderen bestaat.

In de tweede plaats; wie kunnen zich het minst tegen de gasaanvallen verdedigen? De vrouwen en kinderen. Voorzover er nog iets voor de bestrijding van de gasaanvallen kan worden gedaan, welke geringe waarde deze afweermiddelen dan ook in de practijk mogen hebben, voor vrouwen en kinderen zullen zij niet kunnen helpen.

Voor zoover met gasmaskers nog iets te bereiken is, voor kinderen zijn zij onbruikbaar. Indien onderaardsche schuilplaatsen (waar zijn zij?) redding kunnen brengen, de kinderen zullen daar niet met den noodigen spoed naar toegebracht kunnen worden. Men geve zich voorts rekschap van de omstandigheid, waarin een vrouw zal komen te verkeerren, die met haar kinderen tijdens een gasaanval alleen thuis is. Practisch komt er dan noch van het gebruik van gasmaskers, noch van het vluchten naar een gasvrije schuilplaats, iets terecht.

Zoo zullen in de eerste plaats en in de ergste mate vrouwen en kinderen de slachtoffers worden van den komenden gasoorlog.

Alleen reeds hierom is de gasoorlog de meest infame wijze van oorlog voeren."

* * *

Uit een rede van Sir Olivier Lodge (N. Rott. Crt. 31/3/28):

"Sir Oliver Lodge, de groote natuurkundige, heeft gisteren te Oxford het woord gevoerd voor 500 gestudeerde mannen en vrouwen uit alle deelen van Engeland en vele vreemde landen, die daar deelnamen aan een vergadering van de Nationale Studenten-Unie.

Hij betoogde, dat de geest van internationale verbroedering aangekweekt moest worden en citeerde de volgende regels uit een schooljongens-opstel over den modernen oorlog: "In moderne oorlogen zie je je vijand nooit. Je schiet den heelen dag geweren af. Soms word je geraakt en 's avonds koop je een krant en merk je dat je verslagen bent. (Gelach.) Bommen op iedereen te werpen, met duikbooten onder water rond te kruipen en visschersschepen in den grond te boren, is geen bezigheid voor een heer."

Sir Oliver voegde hieraan toe: "Oorlogen getuigden in vroeger tijden van een energieke levenswijze, en schenen een taak te moeten vervullen voor de ontwikkeling van de mannelijke flinkheid van het ras. Dat was echt vechten. Wij doen dat nu in den boksring en op het voetbalveld. Wij zijn in een stadium gekomen, waarin oorlogen tuschen beschaafde volken onmogelijk moesten zijn."

Den Haag, Mei 1928.

R—Vr.